

Kulutuskarkuruus ei tuhoa hyvinvointijärjestelmää

Pääkaupunkiseudun
Kierrätyskeskus Oy
Tel./Fax +358 (0)9 310 88 710
Lönnrotinkatu 45
00180 Helsinki, Finland
www.uusi-elama.info

Valtio ylläpitää hyvinvointirakennetta. Työnantajat osallistuvat palvelujen kustantamiseen ja saavat vastineeksi tervettä ja koulutettua työvoimaa. Palkansaajat tekevät töitä ja maksavat niistä veroja ja saavat puolestaan yhteiskunnalta tukea hyvinvointinsa rakentamiseen. Tämän kolmikannan työ – hyvinvointi – valtio elinehtona on siis työ, joka pyörittää valtiota ja luo hyvinvointia.

Tuotannon tehostamisen myötä hyvinvointivaltion tärkeimmästä voimavarasta – kansalaisista – puolet on tällä hetkellä vapautunut muuhun kuin vakituiseen palkkatyöhön. Työttömien ohella tähän joukkoon kuuluvat laajentuva eläkeläisten joukko, aikuisopiskelijat, sapattivapaiden pitäjät ja lapset. Heillä kaikilla on tarve oman yksilöllisen hyödyllisyyden osoittamiseen.

Mitä sitten tapahtuu, jos tämä tasapaino järkkyy. Jos kansalaiset alkavatkin vapaaehtoisesti vähentää ansioitaan, kulutustaan ja sitä myöten maksavat vähemmän veroja? Kestääkö hyvinvointivaltio tämän?

Mahatma Gandhi kehotti ihmisiä kuluttamaan vain sen, mitä itse pystyvät valmistamaan. Olisiko nyt otettava Gandhin opit käyttöön ja alettava elää aivan uudella tavalla?

Jokainen tienaa sen, mitä kuluttaa

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATT:n tutkimusprofessori **Aki Kangasharju** uskoo, että hyvinvointiyhteiskunta kestää, vaikka ihmiset vähentäisivät työntekoa ja ansioitaan. Tämä sillä edellytyksellä, että ihmiset, joilla jo on niin sanotusti kaikkea, alkavat myydä omaisuuttaan pois ja elävät entistä enemmän myynnistä saaduilla varoilla. ”Tasa-arvoisintahan olisi, että kaikki tienaisivat ja kuluttaisivat omat rahansa eivätkä eläisi perintöjen varassa eivätkä toisaalta jättäisi perintöä. Mitäänhan emme saa hautaan mukaan”, Kangasharju sanoo.

Nuorina ihmiset tarvitsevat rahaa, on pakko ansaita paljon, kun on pienet lapset ja asunto, auto ja mökki maksettavana. Tällöin Kangasharjun mielestä olisi hyvä, että ne, joilla on jo kaikki tarpeellinen hankittuna, tekisivät vähemmän työtä, vapauttaisivat työpaikkansa vaikkapa työttömille ja eläisivät hankkimaansa omaisuutta myymällä. ”Näin yhteiskunnan dynamiikka kasvaisi ja työttömyys vähenisi.”

Mutta jos kaikki ihmiset alkaisivat elää omavaraisesti, ansaita vähemmän, kuluttaa vähemmän ja maksaa veroja vähemmän, sosiaaliturva Kangasharjun mukaan varmasti heikentyisi ja julkiset menot kasvaisivat.

Kangasharju siteeraa tutkimusta, jonka mukaan ihmisen työntuottavuus kasvaa 50-vuotiaaksi saakka ja sen jälkeen alkaa heiketä. ”Tällöin voisi olla järkevää luovuttaa työpaikkansa nuoremmalle ja tehdä itse vähemmän.”

Kangasharju kuitenkin muistuttaa, että työn tuottavuus vaihtelee eri tehtävissä. ”Yli 50-vuotiaat ovat nuoria tuottavampia tehtävissä, joissa tarvitaan kokemusta ja näkemystä. Taas nopeaa ongelmanratkaisua tai näppäryyttä edellyttävissä töissä nuorempien työntekijöiden tuottavuus on korkeampi.”

Mielenrauha etusijalla

Tutkija **Tuuli Hirvilammi** teki Pro gradu -tutkielmansa aiheesta Kulutuskarkuruus elämänpoliittisena valintana. Työssään Hirvilammi pohti, mikä motivoi vähän kuluttavan elämäntavan valinneita.

Kulutuskarkuruus on elämäntapa, joka ulottuu ihmisen arvojen ja toimintojen kokonaisuuteen. Ostamattomuus ja aineellisen kulutuksen vähentäminen ovat moraalinen kannanotto, joka perustuu vapaaehtoiseen valintaan. Materian ostamisen sijaan elämässä on pyrkimys kohti omavaraista, jossain määrin rahatonta taloudenpitoa. Kulutuskarkuri kokee kulutuksen välttämisen vaihtoehtoisen elämäntavan luonnollisena osana, ei luopumisena. Ihminen kokee elävänsä rikasta elämää. Asia kääntyy niin, että on varaa olla ilman.

Kulutuskarkuruus on aina ekologinen kannanotto. Mikäli kulutetaan, hyödynnetään vaihtotaloutta, kuten talkoita, naapuriapua ja palvelujen ja tuotteiden vaihtoa. Kulutustottumuksista keskeisiä ovat eettisyys ja turhan välttäminen. Kulutuskarkurin elämässä ovat Hirvilammen mukaan keskeisiä luonto, sosiaaliset suhteet, mielekäs tekeminen ja henkinen hyvinvointi. Mielenrauhan saavuttaminen ja omien arvojen ja ihanteiden mukainen elämä ovat etusijalla.

Hirvilammi arvelee, että kulutuskarkuruus on riskiyhteiskunnassa yleistyvä elämäntapa, jossa korostuvat henkilökohtaisuus, pyrkimys vaikuttamiseen, kriittisyys, globaali vastuu, käsitys hyvästä elämästä ja moraaliset peruskysymykset.

Kulutuskarkuriksi voi päätyä muustakin syystä. Työttömyys, turhautuminen, sairastuvuus ja yksinäisyys ovat elämäntilanteesta johtuvia syitä. Tällöin kyseessä ei ole vapaaehtoinen valinta.

Kulutuskarkurien mottoja ovat muun muassa ”Elämänlaatua elintason sijaan” ja ”Turva tulee muualta kuin kuluttamisesta”. Hyvä elämä on mahdollista saavuttaa, kenenkään ei ole pakko elää niin kuin aina on eletty.

Kulutuskarkureiden hyvä yhteiskunta on yhteisöllinen, ekologisesti kestävä ja inhimilliseen taloudenpitoon perustuva. Yhteiskunta ottaa huomioon kokonaisnäkömyksen, että ihminen, yhteiskunta ja luonto ovat tiiviissä yhteydessä. Paikallistasojen vahvistaminen, talouden demokratisointi ja elintason uudelleenarviointi on keskeistä.

Vaurastumisesta liian kallis hinta

Osmo Soininvaara pohtii uusimmassa kirjassaan Vauraus ja aika (Kustannusosakeyhtiö Teos/2007), miten elämä muuttuisi, jos ottaisimme toisen kurssin, tyytyisimme hitaaseen vaurastumiseen ja kasvattaisimme vapaa-aikaamme. Soininvaara on entinen

kansanedustaja, ministeri ja Vihreä liitto ry:n puheenjohtaja. Nyt Soininvaara on jättänyt poliittisen uran, lisännyt vapaa-aikaa ja käyttää entistä enemmän aikaansa läheisiinsä ja harrastuksiinsa, muun muassa pyöräilyyn.

Soininvaaran mielestä olisimme viime vuosikymmeninä voineet lyhentää työaikaa huomattavasti, jos olisimme tyytyneet hitaampaan rikastumiseen, mutta tuottavuuden kasvu on ohjattu kokonaan vaurastumiseen. Työperäisten mielenterveysongelmien lisääntyminen osoittaa Soininvaaran mielestä kiistatta, että kaikki ei ole niin kuin pitäisi. ”Rikas Suomi ei ole sellainen Onnela kuin sen piti olla. Maksamme vaurastumisesta liian kovaa hintaa.”

Soininvaara ehdottaa, että työn tuottavuudesta saatu hyöty käytettäisiin pitempiin lomiin. Hänen mielestään tämä ei johtaisi mihinkään radikaaleihin muutoksiin yhteiskunnassa. ”Vuositaisesta tuottavuuden kasvusta korvamerkittäisiin puoli prosenttiyksikköä yleiseen kaikkia koskevaan työajan lyhentämiseen. Tämä merkitsisi esimerkiksi vuosilomassa yhtä lisäpäivää vuodessa eli yhtä lomaviikkoa viidessä vuodessa,” Soininvaara laskee. Soininvaara uskoo, että oikeus lyhentää työaikaansa omalla päätöksellä lisäisi kuusituntisia työpäiviä ainakin lapsiperheissä.

Kohti Vapauden valtakuntaa

Kirjassa Työelämän valttikortit (*Kimmo Kevätsalo, Irmeli Puntari ja Satu Roos, Talentum/2006*) valtiotieteen tohtori, sosiologi **Kimmo Kevätsalo** kertoo laskeneensa, että 1 500 euron bruttokuukausiansiot riittävät hänelle niihin kuluihin, joita elämisestä syntyy. ”Jos eläisin parisuhteessa, ja kumppanini tyytyisi samaan aineelliseen elintasoon, tarvitsisimme tuloja henkeä kohden vieläkin vähemmän. Se on noin 1000 euroa alle palkansaajien ja jopa 300 euroa alle tuntipalkkaisten naisten kuukausikeskiansion.” Pienet säästöt ja lähivuosina alkava työ- ja yrittäjäeläke takaavat Kevätsalolle aineellisen turvallisuuden, jota jokainen Suomen kansalainen voi edellyttää eli asunnon ja riittävästi rahaa jokapäiväisen elämän tarpeisiin.

Kevätsalo kertoo olevansa varallisuudeltaan ja tuloiltaan ikäluokkansa keskiarvoa. ”Elämäni valttikortteihin ei ole kuulunut varallisuuden kartuttaminen. Eläketuloni ylittävät aikanaan eläkeläisten henkilökohtaisen tulotason keskiarvon.” Kevätsalolla on sen verran säästöjä ja mahdollisuus hankkia lainaa, että hänen ei tarvitse tehdä päivääkään ansiotyötä elämänsä aikana. ”Tässä mielessä olen saavuttanut vapauden valtakunnan.”

Teksti: Tuija Käyhkö